

DELOVANJE SLOVENSКИH IZSELJENCEV V ARGENTINI ZA NEODVISNO SLOVENIJO

ACTIVITIES OF SLOVENE EMIGRATION IN ARGENTINA FOR INDEPENDENT SLOVENIA

In the period of state recognition process and Yugoslav army's military intervention in Slovenia, Slovenes in Argentina, so members of Slovene political emigration (SPE) from after the year 1945, as those having immigrated to Argentina before the first or second world war (mostly economic emigration from Prekmurje and Primorska and refugees from fascism), managed to surpass to a great degree the former differences and to offer unified support to the process of Slovene independence. Within their efforts for international legal recognition of Slovenia from the part of the Republic of Argentina, put into force on January 16, 1992, the primary role at institutional level – apart from the efforts of many deserving individuals – was performed by the "United Slovenia" (US), the umbrella organization of Slovene political emigration in Argentina. Its contribution was manifested in several ways – by signing petitions for the independence plebiscite, by lobbying at different levels of state decisionmaking (foreign ministry, parliament assembly, senate, influential politicians), by organizing manifestations in the support of the Slovene independence, attended also by members of other minorities, living in Argentina, by cooperating with the Slovene foreign ministry and World Slovene Congress, by spreading information on political situation in Slovenia through mass media in Argentina, etc..

Keywords: independence of Slovenia, international recognition, Argentina, Slovene emigration, "United Slovenia"

Slovenci v Argentini, tako pripadniki slovenske politične emigracije (SPE), ki so prišli tja po letu 1945, kot tisti, ki so se naselili v Argentini že pred prvo ali drugo svetovno vojno (pretežno ekonomska emigracija iz Prekmurja in s Primorske, a tudi primorski begunci pred fašizmom), so v času državnega osamosvajanja Slovenije in vojaškega posega JLA v veliki meri presegli prejšnje razlike in se poenotili v podpori procesu slovenske osamosvojitve. V okviru njihovega prizadevanja za mednarodnopravno priznanje Republike Slovenije s strani Republike Argentine, do katerega je prišlo 16. 1. 1992, je poleg individualnega prispevka številnih zaslužnih posameznikov osrednjo vlogo na institucionalni ravni odigrala »Zedinjena Slovenija« (ZS), krovna organizacija slovenske politične emigracije v tej južnoameriški državi. Delovanje ZS in njenih članov se je kazalo na različne načine – z zbiranjem podpisov za osamosvojitveni plebiscit, lobiranjem na različnih ravneh državnega odločanja (zunanje ministrstvo, poslanska zbornica, senat, vplivni politiki), organiziranjem manifestacij v podporo slovenski osamosvojitvi, pri katerih so sodelovali tudi pripadniki drugih manjšin, v sodelovanju s slovenskim zunanjim ministrstvom, z udeležbo na Svetovnem slovenskem kongresu, pri medijskem seznanjanju argentinskega javnega mnenja o razmerah v Sloveniji ipd.

Ključne besede: Osamosvojitve Slovenije, mednarodno priznanje, Argentina, argentinski Slovenci, »Zedinjena Slovenija«

19. julija 1991 sta slovenski osamosvojitvi izrazito naklonjena argentinska senatorja dr. Horacio Félix Bravo Herrera in Arturo Ignacio Jiménez Montilla v predlogu resolucije svojim senatorskim kolegom takole predstavila nastanek slovenske skupnosti v Argentini: »Slovenskih potomcev je v Argentini okrog 40.000 in so v Argentino prispeli v treh velikih imigrantskih valovih: v zadnjem desetletju minulega stoletja so mnogi prišli z avstro-ogorskimi in italijanskimi potnimi listi, torej potnimi listi držav, v katerih so živeli Slovenci v tistem času. Velika večina teh emigrantov se je naselila v severnih provincah Republike. Do drugega vala je prišlo v tridesetih letih tega stoletja, predstavljali pa so ga pretežno Slovenci z območij, ki jih je zasedla Italija po prvi svetovni vojni in so bili izpostavljeni hudim zapostavljanjem s strani nedavno vzpostavljenih fašističnih oblasti. Največ teh se je naselilo v Buenos Airesu in Rosariu. Do tretjega vala je prišlo po drugi svetovni vojni, v štiridesetih letih, sestavljali pa so jo begunci kot del tistega prebivalstva, ki je v tistem času zbežalo iz Srednje Evrope pred napredujočimi komunističnimi silami. Poudariti je treba, da je bila takrat Argentina država z največjim humanitarnim občutkom, saj je sprejela celotne družine, za razliko od drugih zahodnih držav, ki so sprejemale le mlade in močne ljudi, torej delovno silo.«¹

Podatki, navedeni v tem predlogu resolucije, sicer enem med mnogimi, vloženimi v argentinskem senatu in parlamentarni zbornici v kritičnem času, ko si je novoustanovljena evropska država Slovenija prizadevala za mednarodno priznanje,² so bili vzeti iz gradiva, ki ga je v tej zvezi pripravila »Zedinjena Slovenija« (ZS), nosilna politična organizacija slovenske politične emigracije (SPE) v Argentini. Septembra 1991, torej še pred argentinskim priznanjem Slovenije kot samostojne države, je ZS na podlagi tega gradiva izdala tudi brošuro z naslovom *Neodvisna Slovenija (Eslovenia Independiente)*, v kateri so bile prikazane moralne in pravne podlage za slovensko osamosvojitvev ter podan širši pregled zgodovinskih in ekonomsko-socialnih razlogov zanjo.

1 Za izvirni tekst predloga resolucije v španskem jeziku gl. Klemenčič Matjaž (ur.), Matjaž Klemenčič, Janez Stergar, Samo Kristen, Katalin Munda Hirnök, Milica Trebše-Štolfa, *Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije*. (Del 4, Slovenci v zamejstvu in po svetu ter mednarodno priznanje Slovenije), Viri, št. 20. Arhivsko društvo Slovenije, Ljubljana 2005, 222–229 (dalje Viri 20). Za citirani odlomek gl. op. cit., 228. O treh valovih slovenskega izseljevanja in različnih motivih (Prekmurci in Primorci kot pretežno ekonomska emigracija in povojni emigranti kot izrazita politična emigracija) podrobneje Zvone Žigon, *Iz spomina v prihodnost. Slovenska politična emigracija v Argentini*. Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana 2001, 52–62; Irene Mislej, *Slovenski izseljenci v Južni Ameriki. Slovensko izseljenstvo. Zbornik ob 50-letnici Slovenske izseljenske matice* (ur. Klemenčič Matjaž, Milica Trebše-Štolfa). Združenje slovenska izseljenska matica, Ljubljana 2001, 337–241. Op.: pričujoči prispevek predstavlja dopolnjeno in razširjeno verzijo uvodnega prispevka, pod istim naslovom objavljenega v Virih 20, kjer je bilo vsebinsko težišče na objavljenih dokumentih.

2 Glede predlogov resolucij in drugih dokumentov gl. izvirne tekste v španščini in kratke regeste v slovenskem jeziku, gl. Viri 20, 200–238.

Nastanka slovenske države v juniju 1991 tako zlasti tisti Slovenci, ki so v Argentino prispeli po letu 1945, niso pričakali nepripravljeni. Ta politično in intelektualno najbolj profilirani del slovenske emigrantske skupnosti v svetu je namreč vso svojo sprva izrazilo »meddobno« zamišljeno eksistenco zasnoval v upanju na uresničitev dveh medsebojno povezanih ciljev: na konec komunističnega režima v domovini in uvedbo parlamentarne demokracije na eni ter na hkratno višjo stopnjo državotvorne uveljavitve slovenstva na drugi strani, pri čemer so bila stališča glede slednjega deljena; eni so v skladu z linijo Krekove SLS ostajali znotraj jugoslovanskega okvira (konfederalni model, »sodržavje«), drugi – v tem pogledu velja omeniti predvsem naslednike nekdanjih »Stražarjev« – pa so bili že od začetka odločni zagovorniki samostojne slovenske države.³

3 Znale so, npr., konceptualne razlike med Staretovo linijo SLS, ki je pristajala na jugoslovanski okvir, in »stražarsko« pozicijo, ki je stala na stališču popolne slovenske državne samostojnosti. V tej zvezi je indikativna naslednja izjava Andreja Finka, citirana v obliki odgovora na vprašalnik: »Poznam na primer trenja med predstavnikmi 'jugoslovanskega' in 'slovenskega' toka. Sam sem bil takrat, pred skoraj 30 leti (konec 60. let), privrženec slovenske državne samostojnosti. Takrat se je to marsikomu, če ne mnogim, zdelo noro in včasih so bili kar hudi trenutki. Vendar mislim, da je bila debata potrebna, nekaj, kar 'spada zraven', kar dokazuje, da je skupnost živa. Če bi mislili vsi enako, bi to pomenilo, da nimamo nikakršne demokracije, ki smo jo sicer vedno zagovarjali in terjali. Ideja slovenske državnosti se je gojila predvsem v krogu SKA pod vodstvom Rude Jurčeca, v Glasu SKA. Ruda Jurčec, Alojz Geržinič in moj oče Božidar Fink so bili vodilni v Argentini, ki so zastopali to linijo. Tudi to je bil eden od vzrokov preloma v SKA – poleg razhajanj glede popuščanja do režima v Sloveniji.« (Žigon: Op. cit., 294). O tem zgodovinar dr. Bogdan Novak takole: »Druga skupina pristašev slovenskega državnega gibanja je bila v Argentini. Prvi organizatorji so bili profesor Pavle Verbic, Tine Duh in Jože Kessler. Leta 1952 so v Buenos Airesu organizirali društvo *Dom* ter začeli leta 1953 izdajati *Slovensko pot*, neke vrste narodno-kulturno revijo. Leta 1965 je Tine Duh začel izdajati *Smer v slovensko državo*, ki je propagiral slovensko državno gibanje in se je leta 1985 združil s *Slovensko državo* v Torontu.« Novak je zatem omenil skupino, ki je »bila za slovensko državo«, ni pa bila na liniji dr. Cirila Žebota. »To so bili bivši časnikarji *Slovenskega doma*, med njimi Ruda Jurčec, Jože Kessler in Mirko Javornik iz Združenih držav Amerike. Po njihovem je Žebotova linija še vedno nekako predvidevala, da lahko slovenska država pripade kakšni evropski zvezi držav. Njihova linija je bila jasna: suverena slovenska država. Jurčec je začel leta 1962 v Buenos Airesu izdajati *Nove čase*, ki so imeli kulturno-literarni značaj. Leta 1969 pa je postal urednik političnega časopisa *Sij slovenske svobode* z jasnim slovenskim državnim programom. Med sodelavci sta bila Mirko Javornik iz Združenih držav in dr. France Dolinar iz Rima.« Gl.: Bogdan Novak, *Geneza slovenske državne ideje med emigracijo – Slovenci in država*. Zbornik prispevkov z znanstvenega posveta na SAZU (od 9. do 11. novembra 1994). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1995, 302; gl. tudi Matjaž Klemenčič, »Izseljenske skupnosti in ustanavljanje novih držav v vzhodni Srednji Evropi: primer Slovencev« – 2. del, *Zgodovinski časopis*, leto 50, št. 4. Ljubljana 1996, 573–583. – Primerjaj tudi govor arhitekta Jureta Vombergarja z dne 27. junija 1998 v Slovenski hiši v Buenos Airesu, objavljen v *Svobodni Sloveniji* št. 26–27 (9. julija 1998) in št. 28 (16. julija 1998). Vombergar je v njem navedel šest »političnih revij in časopisov, ki so izhajali v Argentini, med njimi tudi glasila gibanj za samostojno slovensko državo«, in sicer: *Novi časi*, *Sij slovenske svobode* (1969–1980), *Slovenska pot* (1953–1966), *Smer v slovensko državo* (1965–1984) – glasilo Slovenskega državnega gibanja v Argentini, *Svobodna beseda* (1954–1957), *Svobodna Slovenija* (1948–1998) – glasilo SLS-SKD. »Prve štiri tiskovine so bile od kraja in dosledno za slovensko državo,« je ugotavljal Vombergar, »*Svobodna Slovenija* pa je bila za politiko postopnega bližanja istemu cilju, pod geslom 'festina lente', se pravi, hiti počasi, ne prenašli se. Ko dr. Tine Debeljak leta 1971 komentira trditve Franceta Dolinarja v brošuri Odsotnost slovenske državnosti v prevratu 1918, vzklikne: 'Kdo od Slovencev ne bi pozdravil suverene države Slovenije? Mislim, da ga ni.'« (Op.: za podrobnejše navedbe o personalni sestavi uredništva in druge relevantne bibliografske podatke gl. Marjan Pertot: *Bibliografija slovenskega tiska v Argentini*, [1. del.] 1945–1987; [2. del.] 1945–1990 – časopisje. Trst: Knjižnica Dušana Černeteta, 1987 in 1991).

Na izpolnitev teh upov je bilo potrebno čakati celega pol stoletja. Šele padec berlinskega zidu v letu 1989 je pomenil tisto epohalno prelomnico, ki je naznanila globinske spremembe v povojni arhitekturi Evrope. Ta zgodovinski dogodek, po katerem so začeli padati jerihonski zidovi vseh preostalih »realsocialističnih« režimov v vzhodni in srednji Evropi, je v začetku devetdesetih let dvajsetega stoletja potegnil za seboj tudi razpad vseh treh »socialističnih« federacij – SFRJ, ČSSR in SSSR.

Iz stečajne mase jugoslovanske federacije porojena slovenska država je osnovni razlog za svoje mednarodno priznanje dolgovala uresničitvi istega načela, na podlagi katerega je bila izvedena tudi nemška združitev, namreč načela o narodni samoodločbi. Ta je bila v primeru slovenske osamosvojitve preverjena in potrjena tudi s prepričljivo plebiscitno odločitvijo. Svoj obolus k njej so prispevali tudi argentinski Slovenci. Dr. Janez Dular, minister za Slovence po svetu, je namreč decembra 1990, ko so v Sloveniji potekale priprave na plebiscit, tudi argentinski Zedinjeni Sloveniji, krovni politični organizaciji slovenske politične emigracije v Argentini, poslal prošnjo za zbiranje podpisov v podporo plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije. Rezultat je bil nedvoumen; zbranih je bilo nad 2040 glasov v prid samostojni Sloveniji, trije glasovi pa so bili proti.⁴

Da sta bila z volilno zmago Demosa in osamosvojitvijo Slovenije oba velika cilja v očeh SPE izpolnjena, je bilo razvidno tudi iz samorazpustitvene izjave, ki jo je 26. junija 1991 podal Slovenski narodni odbor (SNO), neke vrste slovenska vlada v emigraciji, v kateri so bili zastopani predstavniki predvojnih strank. V tej izjavi je bilo med drugim izraženo prepričanje, da bo »slovenska demokratična oblast nekoč priznala pomembnost dela, ki ga je za širjenje slovenskih interesov v svetu opravila politična emigracija. To so temelji slovenske prisotnosti v svetu, ki so lahko za naš narod srečna posledica velike nesreče. Od modrosti slovenskih državnikov je odvisno, da se ta enkratna priložnost za narod ne izgubi ... Naloga Slovenskega narodnega odbora je opravljena in podpisani s to izjavo zaključujemo skoraj pol stoletja svojega delovanja.«⁵

Če je bil torej z uvedbo parlamentarne demokracije in nastankom slovenske države izčrpan tisti notranji smoter, v katerem je SNO videl glavni razlog za svoj obstanek in je v skladu s tem na dan slovenske osamosvojitve lahko odložil svoje delo, pa se je ZS na ta isti dan, ko se je v Sloveniji začel hkrati tudi poseg

⁴ Gl. *Zedinjena Slovenija 1948–1998*. Zbornik dela v zvestobi in ljubezni. Društvo »Zedinjena Slovenija« Buenos Aires 1998, 282 (dalje *Zedinjena Slovenija 1948–1998*).

⁵ »Samostojna država Slovenija je bila proglašena 25. junija 1991 ob 20.30: Sklepna izjava Slovenskega narodnega odbora ob slovenski državni samostojnosti.« *Svobodna Slovenija*, leto 44, št. 24 (Buenos Aires, 27. junija 1991), 1, cit. po Matjaž Klemenčič, *Izseljenske skupnosti in ustanavljanje novih držav v vzhodni Srednji Evropi ...*, 476.

»Jugoslovanske ljudske armade« (JLA), šele znašla pred najbolj intenzivnim obdobjem v svojem, prav tako več desetletij trajajočem delovanju. Njena centrala, Slovenska hiša na ulici Ramón L. Falcón v Buenos Airesu, je v naslednjih dneh in mesecih postala središče sistematične in široko razvejane akcije v podporo komaj rojeni evropski državi.⁶

Priprave nanjo so se pričele že zgodaj, upoštevani pa so bili različni možni scenariji. 24. januarja 1991 je predsednik Jurij Vombergar na seji Upravnega sveta (US) navedel, da so bile pri Slovenskem katoliškem akademskem starešinstvu (SKAS) za »študij problemov« v zvezi z dogodki v Sloveniji ustanovljene tri skupine, ki jih je imenoval kar »možganski sveti«. Hkrati je poudaril, da morajo vsi nastopi v javnosti potekati preko ZS, »ker je ta priznana od tukajšnjih oblasti«. Sam je že podpisal pismo, s katerim se predstavljajo »tukajšnjim vidnim osebnostim (ministrom, senatorjem, poslancem in dr.). Namen je občasno pripraviti in razposlati nova pisma z informacijami o slovenskih problemih. Gospodje iz SKAS-a bi morali pripraviti osnutke pisem za razne možnosti, ki bi lahko nastopile v Sloveniji, da bi se lahko takoj odzvali pred tukajšnjimi oblastmi in javnim mnenjem.«⁷

Že leta 1990 je bila ustanovljena tudi skupina za stike z argentinsko javnostjo. V njej so bili prof. Tine Vivod, Marko Skubic, Lojze Rezelj, Simona Rajer, Ivana Tekavec, Boštjan Kocmur in Franci Klemenc kot člani ZS, ter Marko Bogataj, Albert Čuk, Oskar Molek in Marjana Pirc. Na seji US dne 9. maja 1991 je predsednik, prof. Tine Vivod med drugim poročal, da je bilo prvo pismo »tega 'lobby-ja' za diplomatsko priznanje samostojne Slovenije« odposlano 358 osebnostim argentinskega javnega življenja.⁸ Ustanovljeno je bilo tudi tajništvo za institucionalne zadeve ZS z dr. Vitalom Ašičem na čelu. Nastanek tajništva je bil po izjavi dr. Ašiča izrecno pogojen s slovenskim osamosvojitvenim procesom in s tem povezanimi »nujnimi stiki na državni ravni«.⁹

Nadalje je bil ustanovljen referat za stike s sredstvi javnega obveščanja, ki je, kot se je izrazil Mirko Vasle (referat je vodil skupaj s prof. Jano Dobovšek) na 45. občnem zboru ZS dne 23. 3. 1992, »začel delovati zaradi osamosvojitvenih problemov Slovenije«.¹⁰ Ob isti priložnosti je podpredsednik ZS ing. Jernej Dobovšek

6 V času slovenskega osamosvajanja je politično najbolj aktivno jedro okrog ZS (po lastnih ocenah, ki jih je avtorju posredoval dr. Vital Ašič) štelo »okrog 5.000 do 6.000 članov«.

7 *Zedinjena Slovenija 1948–1998*, 283.

8 *Zedinjena Slovenija 1948–1998*, 289.

9 Pred tem se je slovenska skupnost po besedah dr. Ašiča »zelo malo projicirala v argentinsko okolje, s kakšnimi redkimi izjemami, kakor recimo, preko slovenskih akademikov, v mednarodnem društvu FRDECE, osebnih prijateljev ali poznanstev in sodelovanja v argentinski krščanski demokraciji«. *Zedinjena Slovenija 1948–1998*, 334.

10 *Zedinjena Slovenija 1948–1998*, 301–302. Jernej Dobovšek je na seji Upravnega sveta in Medorganizacijskega sveta ZS 19. 7. 1991 poročal o stikih z argentinskimi mediji in v tej zvezi omenil, da so bili vzpostavljeni stalni

retrospektivno dejal, da se je »vsa slovenska skupnost v Argentini« zavzela, »da po svoji moči pomaga Sloveniji ob zgodovinskih dogodkih. Naša organizacija je dala okvir za uspešno delo. Naš cilj je bil jasen: doseči, da bi Argentina čimprej priznala novo Republiko Slovenijo.«¹¹

Iz ohranjenega arhivskega gradiva ZS in pričevanj zaslužnih protagonistov je dobro razvidno, da v času vojne za Slovenijo in prizadevanj za njeno diplomatsko priznanje Slovenci v domovini niso bili deležni samo izrazov solidarnosti s strani rojakov v Argentini, temveč tudi njihove dejavne, dobro organizirane pomoči.¹² Ta se je kazala v različnih oblikah, predvsem pa v navezovanju stikov in obsežni korespondenci s pomembnimi osebnostmi argentinske družbe, v organiziranju manifestacij in kulturnih prireditev, kar vse naj bi ustrezno senzibiliziralo tamkajšnje javno mnenje in politične dejavnike v prid slovenski in hrvaški stvari. Pri tem, v delovanju navzven in povezovanju znotraj slovenske skupnosti v Argentini, je bila Zedinjena Slovenija kot krovna politična organizacija SPE in hkrati tudi »skupina za pritisk« (*pressure group*) nedvomno uspešna. Kot kažejo imena njenih naslovnikov, je njeno lobiranje v kritičnih mesecih leta 1991 dejansko seglo do samih vrhov argentinskega političnega, gospodarskega, kulturnega in cerkvenega življenja.¹³ Da se je ob tem tudi sama zavedla svojih skritih »rezerv«, izpričuje naslednja izjava dr. Vitala Ašiča: »Kdo vse je v Argentini, se je pokazalo šele ob slovenskem osamosvajanju, ko smo vsi stopili skupaj. V tistih mesecih smo prišli do zelo visokih zvez v Argentini tudi prek ljudi, ki so bili prej neopazni, oddaljeni.«¹⁴

Dejansko so se ravno v času osamosvajanja Slovenije začele tudi prve skupne akcije obeh, do tedaj politično in ideološko razdeljenih slovenskih emigracij: primorske, v veliki meri politično levo usmerjene, ki je v Argentino prišla iz ekonomskih razlogov in zaradi raznarodovalnega pritiska italijanskega fašizma, in tiste,

stiki s poročevalskimi agencijami (TELAM, Reuter, DyN idr.), ki so jih redno obveščali o razlogih za slovensko osamosvojitve, o poteku vojaških akcij in diplomatskih pogajanjih, podobni stiki pa so bili tudi z novinarji in s pisci uvodnikov v dnevnikih *La Nación*, *La Prensa*, *Clarín*, *Cronista Comercial*, *Ámbito Financiero* in *Argentinisches Tagesblatt*. Stalen stik je bil vzpostavljen tudi z 21 radijskimi postajami in nekaterimi televizijskimi kanali.

11 Ibid.

12 V tej zvezi prim. dokumentarno prilogo v Virih 20. Najbolj natančen pregled s strani same ZS prinaša deveto poglavje zbornika *Zedinjena Slovenija 1948–1998* (Slovenska vetrovna pomlad, 272–318), ki ga zaključuje faksimile odloka 431/92 o argentinskem priznanju Republike Slovenije, objavljenega v argentinskem uradnem listu (Boletín Oficial) dne 18. 3. 1992. Del teh prizadevanj je bil prikazan tudi v časopisnih sestavkih, objavljenih v tedniku ZS *Svobodna Slovenija*. Gl. npr. Kako smo pomagali Sloveniji: Pregled opravljenega dela med argentinsko javnostjo med 25. junijem in 19. julijem 1991, *Svobodna Slovenija*, leto 44, št. 24 (Buenos Aires, 1. avgusta 1991), 1; Kronika o delovanju mendoške slovenske skupnosti ob dogodkih po proglastitvi neodvisnosti Slovenije, *Svobodna Slovenija*, leto 44, št. 31 (Buenos Aires, 15. avgusta 1991), 4.

13 Gl. Viri 20, dokumentarna priloga, 201–238.

14 Zvone Žigon, *Iz spomina v prihodnost. Slovenska politična emigracija v Argentini*. Ljubljana: Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU 2001, 303.

pretežno katoliške pa tudi liberalne, ki je leta 1945 zapustila »rdečo Slovenijo«. Tako je, na primer, ZS priporočila udeležbo na slovesnosti v domu prvih slovenskih naseljencev v Bernalu, predstavniki SPE pa so obiskali »Triglav«, do tedaj trdnjavo jugoslovanstva, v kateri je »kljub celo nasilnim poskusom preprečitve prišlo do 'prevzema oblasti' slovenske struje«, in pozdravili preimenovanje kluba »Triglav« v slovenskega – »prej je bil namreč 'jugoslovansko-slovenski'«. ¹⁵

Glede na to, da širša argentinska javnost ni bila najboljše seznanjena z dogajanjem ¹⁶ – Slovenijo so časniki pogosto zamenjevali s Slavonijo, podobne napake pa so se primerile celo visokim argentinskim diplomatom ¹⁷ – je bil sleherni slovenski in hrvaški osamosvojitvi naklonjeni članek, ki je izšel v tamkajšnjem tisku, dragocen. Ko je, na primer, Horacio Félix Bravo Herrera v prestolničnem dnevniku *La Prensa* objavil sestavek, naslovljen Republiki Hrvaška in Slovenija, sta se mu dr. Vital Ašič in prof. Tine Vivod zahvalila z naslednjimi besedami: »Cenimo, gospod Senator, Vašo objektivnost, razumevanje in, zakaj ne bi povedali tudi tega, Vašo simpatijo za plemenito načelo samoodločbe dveh novih republik evropskega kontinenta«. Te vrste politično-kulturni prispevki, v danem primeru še posebno zaradi visokega položaja pisca, »imajo velik pomen ne le za novo republiko Slovenijo, temveč tudi za vodilni intelektualni razred republike Argentine, ki se hrani pri teh virih, za boljše razumevanje 'novega sveta', ki nastaja na 'starem kontinentu'«. ¹⁸

28. junija 1991 so pripadniki SPE skupno s hrvaškimi izseljenci organizirali skupen protest pred jugoslovanskim veleposlaništvom, ki ga je neposredno prenašala ena med argentinskimi televizijskimi postajami, dne 30. junija 1991, štiri dni po vojaški intervenciji v Sloveniji, pa so se argentinski Slovenci v velikem številu udeležili manifestacije na trgu San Martín v Buenos Airesu. Mogočen sprevod, v katerem je bilo okrog 4.000 Slovencev, predvojnih in povojnih emigrantov, se je

15 Žigon, Op. cit., 150.

16 Nekdanji jugoslovanski vicekonzul v Buenos Airesu Marko Sjekloča je celo zapisal mnenje, da je argentinska vlada »pokazala večjo naklonjenost do slovenskih in hrvaških zahtev kakor javno mnenje«. Marko Sjekloča, *Čez morje v pozabo. Argentinci slovenskih korenin in rezultati argentinske asimilacijske politike*. Fit media, Celje 2004, 265. Po drugi strani sta se na stran napadene Slovenije postavila dva pomembna argentinska razumnika, Nobelov nagrajenec Adolfo Pérez Esquivel in pisatelj Ernesto Sábato, čigar pismo, objavljeno v argentinskih časnikih, je močno odmevalo v tamkajšnji javnosti. Gl. npr. solidarnostno pismo, ki ga je Esquivel 8. 7. 1991 poslal slovenskemu ministru za kulturo, dr. Andreju Capudru. (Viri 20, 215).

17 Le kot zanimivost omenimo, da je nekdanji stalni predstavnik Republike Argentine v Združenih narodih, diplomat Emilio J. Cárdenas v članku, objavljenem v osrednjem prestolničnem dnevniku *La Prensa*, še leta 1998 pisal o mirovni misiji Varnostnega sveta OZN v »vzhodni Sloveniji« (*Eslovenia oriental*), ki naj bi bila že »šest let v rokah Srbov«. »Vzhodna Slovenija naj bi bila sicer tisti severovzhodni del Hrvaške« (*Eslovenia oriental*, ubicada en nordeste de Croacia), ki naj bi ga v operacijah »Blisk« in »Nevihta« konec 1995 osvojila hrvaška vojska. Emilio J. Cárdenas: *Acción argentina en Eslovenia oriental*, 25. 1. 1998. Gl. tudi <http://www.ser2000.org.ar/protect/Archivo/d000dee1.htm> (29. 11. 2007).

18 Viri 20, 232–233.

po koncu manifestacije na trgu San Martin napolnil po osrednji ulici Florida na »Plaza del Mayo«. V stolnici so darovali mašo, ki jo je vodil prelat dr. Alojzij Starc, nastopil je slovenski zbor Gallus, manifestacije v podporo Sloveniji pa so potekale tudi v Barilochah in Mendози.¹⁹

Dan prej je prestolniški *La Nacion* objavil intervju z ing. Jernejem Dobovškom. Podpredsednik ZS je v njem omenil veliko podporo slovenskega prebivalstva odločitvi slovenske vlade in izrazil upanje, da bodo evropske države – in med njimi zlasti tiste, v katerih so na oblasti krščanskodemokratske vlade – prve priznale slovensko samostojnost.²⁰

Na sedmi seji ZS in Medorganizacijskega sveta (MOS) dne 5. 7. 1991 je ing. Jernej Dobovšek takole opisal uspešno izvedeno manifestacijo: »Nad 3.000 ljudi se je zbralo tisto nedeljo ob 10h pred spomenikom osvoboditelja Argentine, gen.(erala) San Martina. Vsi Slovenci, stara in nova emigracija, smo zahtevali umik jugoslovanske armade in prosili priznanje novonastale Republike Slovenije. Nikoli ni bilo še take manifestacije Slovencev v Argentini. Veliko je bilo lepakov in nalepk ter nešteto narodnih noš. Poleg vseh v Argentini živečih Slovencev smo povabili še zastopnike oblasti, občila, argentinske prijatelje in sorodne organizacije drugih narodnostnih skupin, ki so nam bile tedaj v močno moralno oporo in so se tudi številčno odzvali vabilu (Prišli so Irci, Madžari, Poljaki, Ukrajinci, Slovaki, Hrvatje in še drugi).«²¹ Hkrati je bilo na isti seji zapisniško konstatirano, da se stiki »z oblastmi dogajajo na vseh ravneh. V vladni palači, na zunanjem ministrstvu in v parlamentu so seznanjeni s slovensko problematiko; dobivajo potrebno dokumentacijo in se jih prepričuje, da bi priznali slovensko državo.«

Na seji US in MOS-a dne 19. julija 1991 je dr. Vital Ašič poročal o vzpostavljenih stikih z vladnimi predstavniki, s senatorji, z ministri in državnimi tajniki, s predstavniki drugih narodnih skupnosti v Argentini in omenil, da je bilo poslanih že

19 Zvone Žigon, Vloga Slovencev v tujini pri osamosvojitvi. V zborniku: *Slovenska osamosvojitve 1991*. Pričevanja in analize. Simpozij Brežice 21. in 22. junij 2001. Državni zbor RS, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana 2002, 187.

20 Dr. Marko Kremžar je pozneje kot »nemajhno presenečenje« omenil dejstvo, da je »mednarodni svet s Svetim sedežem na čelu tako hitro priznal slovensko državno samostojnost. Zgodovinarji bodo lahko ugotavljali kot srečno okoliščino, da so bili takrat v Evropi daleč najmočnejša in najenotnejša stranka krščanski demokrati. Ti so poznali slovensko problematiko. Zveza srednjeevropskih KD, katere pobudnik in soustanovitelj je bil pred desetletji v imenu zgodovinske SLS dr. Miha Krek, je bila redna gostja in nato tudi članica evropske zveze KD...« Marko Kremžar, Med smrtjo in življenjem. Nekaj pogledov na včeraj in na jutri. *Družina*, Ljubljana 2000, 78.

21 *Zedinjena Slovenija 1948–1998*, 292. Dejansko se je ZS z veliko uspeha obrnila tudi na predstavnstva različnih etničnih skupnosti (Madžare, Poljake, Irce, Ukrajince, Armence itd.), živečih v tej južnoameriški državi. »Te in druge tuje skupnosti so v Argentini kar množične in so mnogo vplivale na javno mnenje.« je v elektronskem pismu avtorju dne 23. 2. 2005 zapisal dr. Vital Ašič.

nad 500 pisem »argentinskim političnim voditeljem, od argentinskega predsednika Carlosa Saúla Ménema navzdol.«²²

Na isti seji je dr. Marko Kremžar omenil, da so v parlamentu že predlogi za priznanje Slovenije in med drugim poročal o svojem obisku v argentinskem zunanjem ministrstvu (tja je odšel s pooblastilnim pismom slovenske vlade), kjer sta ga sprejela dr. García Pinto in zunanji minister, dr. Guido Di Tella. Šef argentinske diplomacije mu je že uvodoma dejal, da ga sprejema kot »zastopnika slovenske skupnosti v Argentini, katero dobro poznam in jo cenim«. V nadaljevanju pogovora je Di Tella dodal, da gleda na dogodke v Sloveniji s simpatijo, da pa ne more priznati slovenske državne samostojnosti, dokler tega ne bodo storile 'glavne evropske države' (*los principales países europeos*).²³ Na izjavo, da Argentina ne more biti »prva država na svetu, ki bi priznala Slovenijo«, mu je slovenski gost odvrnil, da morda ne bi mogla biti »prva na svetu«, lahko pa bi bila »prva v Ameriki«. To bi bilo mogoče, se je na sugestijo odzval Di Tella, a hkrati pripomnil, da »ne more obljubiti ničesar«. K temu je dodal, da bo njegovo ministrstvo storilo vse, da bi bila Slovenija mednarodno priznana. Pripomnil je še, da je argentinski predsednik o slovenskem vprašanju dobro poučen, in namignil, da bi bil stik Slovencev z njim koristen.²⁴ Nekaj dni zatem je podjetnik Herman Zupan, ki je pozneje postal častni konzul RS v Argentini, v osebni razgovoru z Menemom že izrazil željo, da bi bila Argentina med prvimi državami, ki bi priznale Slovenijo.

Dobro sodelovanje je bilo vzpostavljeno tudi s slovenskim zunanjim ministrstvom – za posebnega pooblaščenca Republike Slovenije je bil 1. 7. 1991 imenovan argentinski Slovenec dr. Božidar Fink, 13. 7. 1991 pa dr. Marko Kremžar. Dr. Fink je službo pooblaščenca, ki mu je nalagala dolžnosti na diplomatskem in pozneje na konzularnem področju, nepoklicno opravljal med letoma 1991 in 1994, njegovo delovanje pa je bilo po njegovi lastni izjavi »osredinjeno na uradne odnose z argentinskimi oblastmi«. Z »vsakdanjimi osebnimi stiki in notami«, se je spominjal pozneje, »sem moral organe, ki oblikujejo zunanjepolitične odnose, prepričevati, da Slovenija izpolnjuje pogoje za priznanje neodvisne države«, medtem ko so si »organi skupnosti« prizadevali »predvsem s propagandnimi akcijami in so bistveno pripomogli k ustvarjanju javne naklonjenosti.« S temi skupnimi prizadevanji je uspelo, tako Fink, »da se je argentinska izvršna oblast že sredi decembra 1991 odločila, da prizna Republiko Slovenijo; formalno jo je pozneje priznala hkrati z Urugvajem in s Čilom.«²⁵

²² *Zedinjena Slovenija 1948–1998*, 294.

²³ *Ibid.*, 317.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Pogovor z Božidarjem Finkom. Spremembo sem pričakoval in vanjo verjel. *Demokracija*, 18. 8. 2005, 35–36.

Ko je torej Republika Argentina dejansko sledila zgledu Evropske skupnosti in 16. januarja 1992 kot prva država na južnoameriškem kontinentu priznala Slovenijo in Hrvaško, je bilo s tem končano tudi najpomembnejše razdobje v zgodovini leta 1948 ustanovljene Zedinjene Slovenije. Njen novi predsednik, poznejši ambasador Republike Slovenije v Argentini, prof. Avguštin Vivod,²⁶ ki je osamosvojitve Slovenije in hkratni vojaški poseg JLA doživel kot delegat Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani,²⁷ je tega dne na seji upravnega odbora ZS izrazil prepričanje, da za »veliko ljudi niti ne bomo izvedeli, kaj vse so doprinesli z deli ali z molitvijo. Brez dvoma, brez tega našega dela, naših molitev in priprošnje ubitih žrtev med komunistično revolucijo ne bi dosegli vsega tega ...«²⁸

Istega dne se je dr. Janez Dular, minister za Slovence po svetu, v pismu, namenjenemu »slovenskim rojakom in rojakinjam v Argentini«, v imenu Republike Slovenije zahvalil za njihov velik prispevek v prizadevanjih za priznanje s strani argentinske vlade.²⁹

V retrospektivni oceni lastnega delovanja v času prizadevanj za doseg samostojne slovenske države in njeno mednarodno priznanje je Društvo Zedinjene Slovenije leta 1998 ugotovilo: »ZS je v tem času prevzela nalogo, da predstavi arg.(entinskemu) narodu in oblasti slovensko stvarnost. Cilj ZS je bil doseči, da Argentina čimprej prizna slovensko državo ter pripravi ugodne pogoje za bodoče odnose na državni, kulturni in gospodarski ravni. Lahko bi rekli, da je že v tem času ZS pokrivala s svojim delom področje, ki bi sicer pripadalo diplomatskemu predstavništvu RS v Argentini. V času, ko je bil ogrožen obstoj Slovenije, so vsi Slovenci v Argentini, tako prejšnji kot novi vseljenci, prispevali po svojih zvezah in zmožnostih za vzpostavo potrebnih stikov z oblastmi, občili in vplivnimi argentinskimi osebnostmi. Na podlagi teh stikov je mogla ZS pričeti z akcijo, ki se je šest mesecev kasneje uspešno zaključila s priznanjem RS«.³⁰

26 Občni zbor ZS je 14. 4. 1991 za predsednika izbral Tineta Vivoda, na predlog Jureta Vombergarja pa je bil ustanovljen tudi častni svet, sestavljen iz vseh živečih dotodanjih predsednikov ZS (Božidar Fink, Božo Štariha, Marjan Loboda, Jure Vombergar in Lojze Rezelj), gl. Žigon, *Iz spomina v prihodnost ...*, 150.

27 V SSK je bilo delegiranih 15 slovenskih predstavnikov iz Argentine; 10 jih je pripadalo povojni politični emigraciji, 5 »staronaseljencem«.

28 Žigon, *Iz spomina v prihodnost ...*, 151.

29 Klemenčič, *Izseljenske skupnosti in ustanavljanje novih držav v vzhodni Srednji Evropi*, 576.

30 *Zedinjena Slovenija 1948–1998*, 288.